

תנועת הקיבוץ הדתי

ט"ו בתשרי תש"ע, 3.10.09
גיליון מס' 176

חג סוכות

שלומית ואנחנו בונים סוכה

מאת עדי הולצמן, קיבוץ מעלה גלבע

חג הסוכות, המגיע בסיומה של שרשרת חגי תשרי, מביא עימו לכולנו משב רענן של שמחה וחידוש. מיד בתחילת בנייתה של סוכת החג מתרונן בפי הכל שירה המקסים של נעמי שמר "שלומית בונה סוכה". באחד מבתי של השיר מתוארת בנייתה של הסוכה:

"היא לא תשכח לשים

לולב והדסים

ענף של ערבה ירוק.

רימון בתוך עליו

וכל פירות הסתיו

עם ריח בוסתנים מתוק".

עיון קל בפסוקי התורה על החג, מגלה כי נעמי שמר רומזת לנו על סוכה מסוימת מאוד, ושיר הפולקלור שלה אינו רק בגדר שמחה ללב הילדים.

בפסוקי הציווי על חג הסוכות בספר ויקרא נאמר: "אך בהמשה עשר יום לחדש השביעי באספכם את תבואת הארץ תחגו את חג ה' שבועת ימים ... ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר, כפות תמרים, וענף עץ עבת, וערבי נחל. ושמתם לפני ה' אלהיכם שבועת ימים ... בסכת תשבּו שבועת ימים כל האזרח בישאל ישבו בסכת" (ויקרא כ"ג, לט-מב).

מקריאה פשוטה בפסוקים עולה כי יש מצווה לקחת כמה מיני צמחים, ומצווה לשבת בסוכות. בהבנה ראשונה לא ברור מהי מטרת הלקיחה, אולם היא נקשרת קשר ישיר לאיסוף התבואה ולחובת הישיבה בסוכה.

ימי שיבת ציון, ימי כינון המקדש השני, מתאפיינים ברצון כן של העם ללמוד את ספר התורה, ולקיים את הכתוב בו כלשונו. נחמיה ועזרא מכנסים את העם בירושלים בימי תשרי ויחד חוגגים את חגי החודש ובהם חג הסוכות. כאן אנו שומעים על קיום מצות הישיבה בסוכה, השמחה, ויחד עימם קריאה בתורה בכל ימי החג. לקראת החג שומע העם את דברי ספר ויקרא על חובת חגיגת החג, ומצווה לצאת אל ההר ולהביא משם את חומרי בניית הסוכות: "ויעבירו קול בכל עריהם ובירושלם לאמר: צאו הָהָר וְהִבִּיאוּ אֵלַי זֵית וְעֲלֵי אֵשׁ וְעֲלֵי תְּמָרִים וְעֲלֵי עֵץ עֵבֶת לַעֲשֵׂת סִכַּת כְּפָתוֹב. וַיֵּצְאוּ הָעָם וַיְבִיאוּ, וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם סִכּוֹת אִישׁ עַל גִּגּוֹ וּבְחִצְרֵיהֶם וּבְחִצְרוֹת בֵּית הָאֱלֹהִים ... (נחמיה ח', טו-טז).

ברור בהבנת הפסוקים, כי העם בונה את סוכותיו מענפי העצים המשובחים והירוקים הגדלים בהרים סביבות ירושלים: עצי השמן¹, זיתים, הדס, תמר ועץ עבות².

נשוב לפסוקי ויקרא; בקריאה חוזרת נוכל להבחין כי אכן הבנתם של שבי ציון מתאימה מאוד לפתוב כפשוטו, ואפשר ללמוד ממנו על המנהג אותו נהגו בלקיחת חומרי הבניין לסוכותיהם מהעצים שסביבם³.

נזכיר כאן כי כעין הבנה זו הבינו בדורות המאוחרים יותר גם הקראים, וכן נהגו עולי אתיופיה עד לדורנו. בכל המקרים שלעיל נלקחו מיני העצים לבניה, במקום לקיחתם ביד לנענוע כמנהגנו.

קרוב מאוד לתקופה זו, כבר בימי המקבים, אנו שומעים על לקיחת ארבעה מינים המוכרים לנו. ובמדרש תורת כהנים, מביא רבי יהודה את דעתו כי ישנן שתי מצוות: אחת לקחת ארבעה מינים, ואחת לבנות סוכה אך ורק ממינים אלו.^{iv}

איחוד האדם עם עולמו

ובכל זאת, למרות שדעה זו לא נתקבלה במסורת הפסיקה, יש לשאול: מה משמעותה של בניית סוכה מעצי האזור, העומדים בסוף ימי הקיץ שלהם ממש לפני בוא השלכת והסתיו? נציע כי טמונה כאן משמעות נוספת לחגיגת הסוכות, המכוונת כולה כלפי העולם שמסביב.^v בניית הסוכה מחומרי הטבע מוסיפה על היציאה אליה את הקשר אל הטבע. צורה זו של בניה מאחדת את האדם עם עולמו מלבר ומלגו: מחד האדם יוצא אל סוכתו, ושבוע ימים הינו חלק מן העולם שסביבו ואינו ספון בין קירותיו בנייתוק מהעולם, ומאידך האדם לוקח לעצמו מן היער, ומשתמש בעצי הארץ לבניית ביתו.^{vi} יחסי גומלין האלו בין האדם לסביבתו נעשים מחוץ לבית הקבע, בית האבן, שם יכול האדם לקחת על עצמו את האחריות לקיים את עולמו ולא לקלקלו. חג שמח.

עדי הולצמן, תושבת קיבוץ מעלה גלבע. נשואה לבני ואמא לשישה. מלמדת תנ"ך בבית ספר שקד, בקיבוץ שדה אליהו.

אפשר לקבל את דף פרשת השבוע של הקיבוץ הדתי בדואר אלקטרוני או לראות אותו באינטרנט באתר של הקיבוץ הדתי בכתובת: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm

כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא.

תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: webmaster@kdati.org.il

אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il

הקיבוץ הדתי, דובנוב 7, ת.ד. 40015, תל אביב 64732 | טל: 03-607-2777 | פקס: 03-695-7039

ⁱ פליקס מזהה עצים אלו עם עצי אורן ששמן מופק מגזעם, אחרים זיהו "עצי שמן" עם עצי ארז ועוד.

ⁱⁱ התקשו בזיהויו. ונראה כי הכוונה לעץ בעל גזע יציב ועבה.

ⁱⁱⁱ פרי עץ הדר וערבי נחל חסרים מן התיאור, וקשה מדוע.

^{iv} ספרא אמור פרשה יב: "שהיה רבי יהודה אומר: והדין נותן שלא תהא סוכה אלא בארבעת המינים". ומובאת שם דעת החולקים האומרים "סוכות של כל דבר", וכך נפסק להלכה.

^v וכבר עמדו רבים על מנהגי בקשת המים בחג זה, וכן על היחס לאומות העולם בחג.

^{vi} מעניין לציין כי ההנחיה לבער את היער עבור מגורים, מופיעה גם בספר יהושע בפנייתו לשבטי מנשה ואפרים החסרים איזור מחיה, וגם בנחמיה בזמן שמגיעים אנשי יהודה לארץ ששממו עליה אויביהם.